

Vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi hindamine

Analüüsi aruanne

Maiu Uus
SA Poliitikauringute Keskus Praxis

Tallinn 2012

Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011

Sisukord

Lühikokkuvõte	1
Abstract	1
Sissejuhatus	2
1. Analüüsi raamistik ja metoodika	3
2. Hindamise tulemused.....	5
2.1. Tagasiside pilootprogrammile.....	5
2.2. Pilootprogrammi eesmärkide täitumine, tulemused ja mõju.....	9
2.2.1. Mõju kodanikuühendustele: tegevussuutlikkusele, koostööle ettevõtete ja ministeeriumidega, vabatahtlike juhtimise oskustele	10
2.2.2. Mõju vabatahtliku tegevuse hoogustumisele ja professionaalidest vabatahtlike arvu suurenemisele	14
2.2.3. Mõju tööandjapoolsele vabatahtliku tegevuse soodustamisele ettevõtetes ja ministeeriumides.....	15
3. Soovitused sarnaste programmide ja projektide läbiviimiseks.....	18
4. Kokkuvõte.....	22

Lühikokkuvõte

Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 üks viimaseid ettevõtmisi oli Siseministeeriumi poolt koordineeritud ettevõtete ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogramm. Ministeeriumi tellimusel viis Poliitikauuringute Keskus Praxis selle pilootprogrammi hindamise eesmärgiga analüüsida pilootprogrammi tulemusi ja kasu osapooltele ning esitada soovitusel analoogse programmi või projekti edasi arendamiseks.

Selleks analüüsiti programmis osalenud professionaalidest vabatahtlike täidetud vabatahtlike passe, viidi läbi paar personaalset intervjuud ja kolm fookusrühma arutelu: vabatahtlikega, vabaühendustega, ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutega. Käesolev analüüsiaruanne esitab kõigi osapoolte tagasiside pilootprogrammi korraldusele, eesmärkide täitumise määrale, kasule, tulemustele ja mõjudele. Esile on toodud sellise algatuse tugevused ja nõrkused.

Hindamise tulemusena on välja toodud ka rida soovitusi sarnaste programmide ja projektide läbiviimiseks edaspidi. Need puudutavad osalejate ja organisatsioonidest partnerite valimist, tegevuste kestvust ja mahtu, programmi/projekti ülesehitust ja üritusi, tulemuste hindamist ja nendest avalikkuse teavitamist, programmi jätkamist ja edasisi tegevusi ning võimalikke fookusi.

Abstract

One of the latest undertakings of the European year of Volunteering 2011 in Estonia was the 2-month pilot program for employee volunteering in corporate and public sector. The idea was to find professional volunteers to 10 non-governmental organisations from 5 corporations and 5 ministries. Based on the request of the Estonian Ministry of the Interior (the program coordinator), Praxis, the Centre for Policy Studies, carried out an evaluation of the pilot program. The purpose was to analyze the results and benefits to participated parties, and to submit recommendations for further development of similar programs or projects.

Over a half of pilot program participants were engaged in the evaluation process. Volunteer passports were filled out by volunteers who participated in the program and later analyzed. A couple of personal interviews and three focus groups discussions were conducted: with volunteers, with the participating non-governmental organisations and with contact persons of corporations and ministries. The present evaluation report provides concentrated feedback of all participated parties regarding the management of the pilot program, the extent of reaching expected goals, and the benefit, outcome and impact of the pilot program. The strengths and weaknesses of such an initiative are also outlined. As a result of the evaluation, a series of recommendations for carrying out similar programs and projects in the future are proposed.

Sissejuhatus

Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta raames käivitas Siseministerium 2011. aastal ettevõtete ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi. Pilootprogrammi eesmärk oli suunata ettevõtetest ja ministeriumidest erinevad oma ala spetsialistid vabatahtlikeks kümnesse kodanikuühendusse. Kuigi pilootprogrammis osaleda soovivaid ühendusi hakati otsima juba juunis, kestis aktiivne vabatahtlike tegevuse ja organisatsioonide koostööperiood kolm kuud, 2011. aasta oktoobrist detsembrini.

Pilootprogrammi oodatavad tulemused olid eeskätt seotud kodanikuühenduste arenguga. Eesmärk oli kasvatada kodanikuühenduste tegutsemisvõimekust ja elujõulisust äriettevõtete, avaliku sektori asutuste ning kodanikuühenduste koostöö edendamise abil. Sihiks oli ka anda ühendustele võimalus vabatahtlike abiga oma eesmärke paremini ellu viia ning omandada kogemusi professionaalidest vabatahtlike juhtimises.

Siseministeriumi tellimisel viis Poliitikauuringute Keskus Praxis peale pilootprogrammi toimumist läbi programmi hindamise. Analüüsi eesmärk on (1) hinnata ettevõtete ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi tulemusi ja kasu osapooltele ning (2) esitada soovitusel ettevõtete ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse programmi edasi arendamiseks. Käesolev analüüsiaruanne esitab kokkuvõtte pilootprogrammi tulemustest ja soovitusel edasiste tegevuste planeerimiseks. Kuna hindamise käigus on selgunud, et Siseministeriumi poolt koordineeritud jätkuprogrammi ei kavandata, on sellega arvestatud aruande soovitusi koostades. Pilootprogrammi hindamistulemused on heaks aluseks potentsiaalsetele rahastajatele sarnaste projektide edasisel planeerimisel ja ellu viimisel.

1. Analüüsi raamistik ja meetodika

Vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi eesmärkidest tulenevalt on loodud analüüsile alusmaatriks, mis koosneb kahest dimensioonist. Esiteks saab eristada programmis osalejaid: vabatahtliku vastuvõtja ehk ühendus ja vabatahtliku saatev organisatsioon koos professionaalidest vabatahtlikega. Teiseks lähtedimensiooniks on oodatav kasu ja mõju, mis avaldub nii organisatsioonidele kui indiviididele. Nendest seostest tekiv maatriks (vt tabelis 1) on olnud aluseks uurimisküsimustele, et analüüsida pilootprogrammi poolt esile kutsutud arenguid ja muutusi.

Tabel 1. Analüüsi sisuline alus

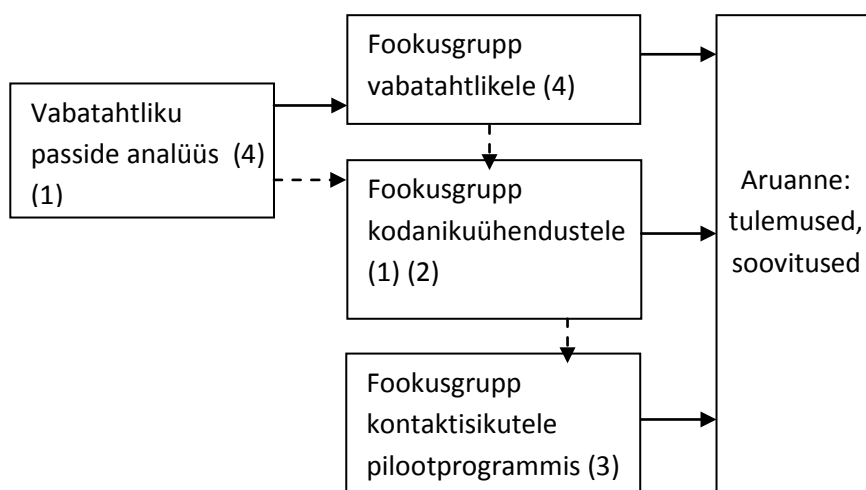
	Vabatahtliku vastuvõtja	Vabatahtliku saatja ja vabatahtlikud	
	Kodanikuühendus	Äriettevõtte	Avaliku sektori asutus
Organisatsiooni tasand	(1) Muutused kodanikuühenduse organisatsiooni tasandil	(3) Muutused vabatahtliku saatjaorganisatsioonis	
Indiviidi tasand	(2) Muutused ühenduse juhi ja/või kontaktisiku vabatahtlike kaasamise teadmistes, oskustes, motivatsioonis	(4) Muutused vabatahtliku teadmistes, oskustes, motivatsioonis teha vabatahtlikku tööd	

Allikas: autori koostatud

Analüüsis oli rõhuasetus kvalitatiivsetel meetoditel, kuna

- vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi näol oli tegemist uudse lähenemisega kõigile osapooltele;
- hindamise eesmärgiks oli anda sisendit jätkuprogrammi või sarnaste eesmärkidega programmide ja projektide väljatöötamise;

Joonis 1. Analüüsi meetodika ja protsess

Joonisel 1 on esitatud analüüsimeetodika skeem. Kõigepealt (detsembris 2011) paluti pilootprogrammis osalenud vabatahtlikel täita **vabatahtliku passid** ja ühendustel anda vabatahtlike kohta tagasisidet. Passide **analüüs** andis informatsiooni peamiselt programmis osalenud vabatahtliku teadmiste, oskuste, motivatsiooni kohta (tabelis 1 märgitud (4)), kuid kirjeldas ka tehtud töö mahtu. Vabatahtlike hinnang ja soovitusid ühendustele, mille nad kirjutasid samuti vabatahtliku passi,

andsid sisendit ühenduste fookusgruppi (tabelis märgitud (1)). Analüüsi algusetapis oli tihe koostöö tellijaga: Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta projektijuht vahendas vabatahtliku passide täitmist vabatahtlike poolt ning kogus ühenduste hinnangud vabatahtlikele.

Veebruaris 2012 toimus **kolm fookusrühma arutelu** ehk rühmaintervjuud:

- Esimeses osales 6 **vabatahtlikku** nii ettevõtetest kui ministeeriumidest. Selles fookusrühmas keskenduti küsimustele, mis vabatahtliku passidest välja ei tulnud (4), koguti tagasisidet programmile ja ettepanekuid edasiste sarnaste programmide (või projektide) arendamiseks.
- Teisena toimus fookusrühm pilootprogrammis osalenud **kodanikuühendustele**, milles osales 6 ühendust 10st. Arutelus selgitati välja ühenduste varasemat kogemust vabatahtlike kaasamisega ja pilootprogrammi raames toimunud koostööd; koguti tagasiside programmi tegevustele, hinnangut pilootprogrammi tulemustele ja mõjule ühendustele (1, 2) ning soovitusi sarnase programmi/projekti arendamiseks tulevikus.
- Viimasena toimus fookusrühm **ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutele pilootprogrammis (peamiselt personalijuhid)** – osalejaid oli 4. Eesmärk oli selgitada organisatsioonitasandi muutusi, võimalusi ja barjääre, soovitusi (3). Fookusrühmale lisaks viidi kahe kontaktisikuga läbi personaalsed intervjuud.

Kokku andis analüüsi sisendit 40 pilootprogrammis osalenud inimest (nii vabatahtliku passi täites, kui fookusrühmades ja intervjuudel osaledes).

Küsimuste sõnastamisel toetuti Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta materjalidele, Siseministeeriumi toetusel Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse (edaspidi VTA) poolt koostatud vabatahtliku passi ja vabatahtlike sõbraliku organisatsiooni märgi kriteeriumidele, samuti Praxise ja TNS EMORi 2009. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“ tulemustele.

2. Hindamise tulemused

Pilootprogrammiga oli seotud **vähemalt 56 inimest** vabaühendustest, ettevõtetest ja ministereeriumidest kokku. Vabatahtlikuna panustas pilootprogrammis kokku 28 inimest (sh 6 kontaktisikut), kuid rakendust ei leidnud 5 algselt huvi avaldanud inimest. 4 ettevõtte/ministereeriumi kontaktisikud olid vaid koordineerivas ja infot vahendavas rollis. Ühenduste kontaktisikuid oli 10 ning vähemalt 9 inimest ühendustest olid veel kaasatud (rohkemate kohta ei saanud hindamise käigus infot). Osalenud ühendused, ettevõtted ja ministereeriumid on esitatud tabelis 1.

Vabatahtliku passides oli võimalik märkida ka vabatahtliku panuse kestvus tundides või päevades. Paraku tegid seda vaid 12 inimest, kes kokku panustasid ca 97 tundi. 28 vabatahtlikku kokku võisid seega panustada ca 160 – 226 tundi.

2.1. Tagasiside pilootprogrammile

Kolmest erinevast arutelust selgus, et pilootprogrammi suurimaid tugevusi on ühenduste ja ettevõtete/ministereeriumide koostöö ja vabatahtlike keskne koordineerimine. Kõik muu on detailid, kuid ilma Siseministereeriumi algatuse ja koordineeriva rollita ei oleks osapooled sellise koostööni jõudnud ega koostööga nii rahul. Kolmanda ehk välise osapoole olemasolu ja toetus seadis ühendustele ja vabatahtlikele tegevuseks vajalikud raamid. Pilootprogrammi oluline tugevus oli, et koordineerija tegi nii ühenduste, ettevõtete kui ministereeriumide seisukohast vajaliku eeltöö ära, kaardistades vastastikused vajadused ja võimalused. Samuti toimis programm ühendustele neutraliseerijana: on palju keerulisem minna otse ettevõtte juurde abi ja nõu paluma kui läbi kolmanda osapoole soovitatud olla. Ühelt poolt on ühendustele ebamugav paluja roll ja teiselt poolt ei ole üksikud ühendused ettevõttele niivõrd usaldusväärsed.

Sellised algatused tõmbavad ettevõtete ja ministereeriumide tähelepanu teemale (vabatahtlikule tegevusele üldiselt kui ka tööandjapoolsele vabatahtliku tegevuse soodustamisele-toetamisele). Analoogsed algatused on käimapanevaks jõuks muutustele ja uutele projektidele. Programm püüdis ettevõtteid kaasa tõmmata, pakkus võimalust vabatahtlike märkamiseks ja tunnustamiseks just töökohal, töökollektiivis. Samas leiti, et pilootprogrammi raames jäi väheseks meediasuhtlusest, ei kasutatud piisavalt ära võimalust ettevõtteid teavitada vabatahtliku tegevuse toetamisest.

Pilootprogrammi algus

Vabaühendustelt tuli tagasiside, et üleskutse saadi vahetult enne puhkuste perioodi. Nõusolek osalemiseks anti kiiruga ja ühenduste vajadused said kirja väga esialgsed. Fookusrühma arutelul selgus, et ühenduste kogemus oli erinev selles osas, kas suve keskel kirjeldatud vajadusi sai veel täpsustada: üks organisatsioon üllatus, et järgmine kokkupuude oli juba koolitusel septembris ja programmi koordinaator polnud vahepeal üle täpsustanud, kas vahepeal on parem selgus tekkinud vabatahtlikele antavates ülesannetes. Samas teine organisatsioon ütles, et nad omaalgatuslikult saatsid koordineerijale kahel korral täpsustusi ja need olid jõudnud ka koostööpartnerini. Seega sõltus ühenduste aktiivsusest (ja puhkuste graafikust), kui täpselt jõuti läbi mõelda ühenduse vajadused ja sõnastada vabatahtlikele antavad ülesanded. See on oluline aspekt, kuna kõik osapooled märkisid, et planeeritud tegevused muutusid ja ühendused oleksid võinud oma vajadused ja ülesanded täpsemalt läbi mõelda.

Ka ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutel oli pilootprogrammi alguses segadust. Ebamugavust tekitas programmi alguse edasilükkumine, kuna kontaktisikud olid lubanud vabatahtlikele programmi peatset algust.

Koostööpaaride moodustamine

Pilootprogrammis võeti lähenemine, et Siseministeerium kogub kokku info ühenduste vabatahtlike vajaduse kohta ja leiab ministeeriumidest või ettevõtetest vabatahtlikud nende vajaduste täitmiseks. Ministeeriumid ja ettevõtted andsid omalt poolt koordinaatorile teada, milliste ülesannete täitmisest on nende vabatahtlikud huvitatud. Ministeerium viis vajadused ja vabatahtlike huvid kokku ning moodustas organisatsioonidevahelised koostööpaarid.

Augusti alguses saadetud kutsed ettevõtetele ja ministeeriumidele sisaldasid ka ühenduste kaardistatud esialgseid vajadusi, et ettevõtted/ministeeriumid saaksid nende järgi leida sobivad vabatahtlikud. Ka ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutel oli alguses ebaselge, mis täpselt edasi toimub: kas organisatsioon saab ise partneri valida, et see koostöös sobituks ka ettevõtte üldise kuvandiga või kõik vabatahtlikud saavad endale iseseisvalt ühenduse valida. Tagantjärele aga hinnatakse, et kõige olulisem oli kokku viia ühenduste vajadused ja vabatahtlike võimalused-huvid-kompetentsus ja selles osas on valdav enamus oma koostööpartneri valikuga rahul.

Nii ühendused kui ettevõtted/ministeeriumid said Siseministeeriumi poolt kokku pandud koostööpaaridest teada esmakordselt koolitusel: ühendused 22. septembril, ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikud 4. oktoobril. Osapooltele jäi ebaselgeks, mille alusel paarid kokku pandi, kuna mitmel juhul ühenduse vajadused ja vabatahtlike soovid-kvalifikatsioonid ei haakunud. Ükski koostööpaar ei avaldanud soovi partnerit vahetada, valdavalt olid ühendused ja ettevõtted/ministeeriumid oma koostööpartneriga rahul. Esialgse kahtluste korral pigem üritasid ühendused ja vabatahtlikud koos siiski leida sobivad tegevused, mida pilootprogrammis teha – isegi kui esialgsed ühenduste poolt kaardistatud vajadused tuli ümber hinnata.

Sellise koostööpaaride moodustamisega loodi vabaühendustele võimalus saada lähemalt tuttavaks ühe konkreetse ettevõtte või ministeeriumiga. Programmi koostades oli ootus, et nii mõnegi paari suhe jätkub ka pärast programmi lõppu. Kõigi osapoolte aruteludes tekkis aga küsimus, kui võrd vajalik oli organisatsioonidevahelise koostööpaari moodustamine. Leiti, et vabatahtliku tegevuse kontseptsiooniga oleks paremini haakunud see, kui vabatahtlikud saavad isiklikult valida, millisesse vabaühendusse panustama lähevad.

Pilootprogrammi kestvus ja vabatahtliku töö maht

Vabatahtlikud ja organisatsioonid viidi kokku 26. oktoobril toimunud tutvumisüritusel. Programmi lõppkuupäev oli 31. detsember 2011, kuna pilootprogramm pidi mahtuma Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta raamidesse. Seega aktiivse vabatahtliku panuse andmise periood oli kokku kaks kuud, ühendused said ettevalmistusi teha pikemalt. Kõik osapooled leidsid, et pilootprogrammi aktiivse koostöö aeg jäi liialt lühikeseks. Samas oli nii vabatahtlikel, kontaktisikutel kui ühenduste esindajatel keeruline pakkuda, kui pikk selline programm peaks olema. Sobiv pikkus sõltub konkreetsetest vajadustest, tegevustes ja ülesannetest, mis kokku lepitakse, samuti vabaühenduse valmisolekust ja ettevalmistusest, inimressursist, osapoolte initsiatiivist. Pilootprogrammi lühiajalisus oli ennekõike probleemiks seetõttu, et aasta lõpp oli kõigil väga kiire põhitöökohtadel ja oli keeruline leida kõigile sobivaid aegu kohtumisteks. Vajalik teemasse sisseelamine ja vajaliku informatsiooni ühenduselt

kätte saamine vajab ka vabatahtlike hinnangul aega. Sel perioodil jõuti selgusele, millega ühendused tegelevad ja kuidas täpselt vabatahtlikud saavad abiks olla. Vaid 3 organisatsiooni 10-st seadsid nii konkreetsed ülesanded, et oli võimalik sel perioodil tulemusteni jõuda.

Fookusrühmades arutleti ka selle üle, kui pikk oleks programm võinud olla. Osalejad leidsid, et kui vabatahtlike tegevus oleks alanud vahetult peale üleskutse saabumist, ehk septembris, siis oleks rohkem jõutud – ehk neli kuud kahe asemel. Osa arvates sobinuks hästi 6 kuud, samas 1 aasta on liiga pikk periood selliselt korraldatud vabatahtlikuks tegevuseks. Poole aasta ja aasta puhul on vaja seada mitmed vahe-eesmärke ja koordineerijapoolset kontrollimist, et ühenduste ja vabatahtlike suhtlus ei katkeks ning tegevused ikka eesmärgipäraselt toimuksid. Samas lühema aja kasuks räägib just see, et tähtaja eest ei ole kusagile põgeneda: see distsiplineerib ja motiveerib nii ühendusi kui vabatahtlikke oma ülesandeid kiiremini ära tegema. Samuti piisab lühemast programmiperioodist selleks, et kontaktid luua ja koostööd alustada. Kui see on tehtud, siis võib ka programmiväliselt pikemalt edasiste ühiste tegevuste osas kokku leppida.

Programmi koordineerija poolt oli äri- ja avaliku sektori organisatsioonidele esitatud palve, et organisatsioon lubab oma töötajal selle programmi raames teha vabatahtlikku tööd kaheksa tundi tööajast. Kontaktisikud arvasid, et ette antud 8 tundi tundus väga lühikesena. Tekkis küsimus, kas selle ajaga jõuab midagi üldse tehtud. Öeldi välja, et 8 tunniga jõuab vaid ühenduse valdkonda ja ülesandesse süveneda, üksteisega tutvuda – väljundini viiv töö võtab rohkem aega.

Ühelt poolt oli kerge saada ülemustelt nõusolekut pilootprogrammis osalemiseks, kui juttu oli vaid 8 tunnist tööajast, teisalt aga kulus realselt vähemalt pooltelt vabatahtlike aega rohkem ja oma vabatahtliku töö ülesannetega tegeleti valdavalt töövälisel ajal. Osalejate tagasisidest selgus, et need tööandjate poolt võimaldatud 8 tundi aitasid kohtumiste aegade kokku leppimisel – kohtumised toimusid paljudel töö ajal. Vabatahtlike tagasiside oli, et vabatahtlikuna panustanud tunde ei loetud, osa neist isegi ei olnud sellest piirist teadlikud. Enamus tööst tehti oma vabast ajast ja seda peamiselt kahel põhjusel: pilootprogrammi aeg langes väga kiirele tööperioodile nii ühendustel kui ettevõtetel/ministeeriumidel ja väga raske oli leida kõigile sobivaid kohtumiste aegu.

Programmi üritused

Pilootprogrammi jooksul toimus mitu Siseministeeriumi poolt korraldatud üritust (vt tabel 2). Ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikud pidasid neid üritusi pilootprogrammi üheks olulisemaks tugevuseks. Sündmused nagu ühine avaüritus, koolitused ja pidulik lõpetamine toetasid programmi. Need keskse koordineerija poolt korraldatud üritused löid organisatsioonidele vajaliku tegevusraamistiku. See tegi osalemise lihtsamaks, kuna andis osalejatele tunde, et ollakse osa millestki suuremast. Samuti oli üritustel hea tutvuda inimestega, kes samas algatuses osalesid.

Tabel 2. Pilootprogrammi peamised sündmused ja tähtajad

22. juuni 2011	Pilootprogrammi koordinaator Siseministeeriumist saadab vabaühendustele üleskutse osaleda pilootprogrammis.
29. juuni	Selleks ajaks pidid ühendused andma märku enda esialgsest huvist osalemise vastu
13. juuli	Koordinaator saadab ühendustele meeldetuletuse
Juuli lõpp	Esialgne vajaduste kaardistamine toimus jooksvalt pärast ühenduselt kinnituse saamist ja hiljemalt juuli lõpuks oli kõigilt ühendustelt info käes.
5. august	Kutse ministeeriumidele pilootprogrammis osalemiseks
9. august	Ametlik kutse ettevõtetele pilootprogrammis osalemiseks. Mitteametlik nõusolek oli saavutatud juuli lõpuks.
22. september	Ettevõtete vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi koolitus vabaühendustele (koolitaja Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus)
4. oktoober	Ettevõtete vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi koolitus ettevõtetele ja asutustele (koolitaja Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus)
26. oktoober	Pilootprogrammi esimene ühisüritus. Selle 2-tunnise ürituse põhirõhk oli 10 koostööpaari grupitööl ehk ühenduste ja nende vabatahtlike tutvumisel.
30. jaanuar 2012	Pilootprogrammis osalenute tunnustamine ja tänamine Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta lõpetamisel.

VTA poolt läbiviidud koolituste positiivset tagasisidet analüüsidest tundub, et pilootprogramm lõi eeldused ühenduste tegevusvõimekuse ja elujõulisuse kasvatamiseks suures osas koolitustega. Ühendused väärtustasid saadud praktilisi näpunäiteid enda valmisoleku ja vajaduste analüüsimiseks, ettevalmistuste tegemiseks enne koostööd vabatahtlikega. Kuid märgiti ära ka koolituselt saadud üldteoreetilisi teadmisi ettevõtete vabatahtliku tegevuse võimalustest. Ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikud väärtustasid enim koolitusel saadud teoreetilisi- ja alusteadmisi vabatahtliku tegevuse olemusest. Kuigi praktilistele töödele anti kõige madalam hinne (3 5-st), siis väärtustati ka praktilist kogemuste vahetamist ja sooviti edaspidi veelgi rohkem kuulda ja õppida teiste organisatsioonide vabatahtliku tegevuse toetamise algatustest. Juba koolituse tagasisidelehel pakkus üks kontaktisik, et võiks tekitada kogemuste vahetamise õpitoad.

Osal ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutel tekkis küsimus, miks sarnast koolitust ei toimunud ka vabatahtlikele. Samas vabatahtlikega peetud arutelul ei selgunud, et vabatahtlikud tunneksid end millestki ilmajäetuna või et koolitusel osalemine oleks nende kogemusele oluliselt juurde andnud.

Siseministeeriumil oli algselt plaanis pilootprogrammi keskel korraldada eraldi vahehindamine. Ühine üritus selleks, et jagada seni saadud kogemusi ja tekkinud mõtteid, lahendada esile kerkinud probleeme. See üritus jäeti ära, kuna programm ise oli niivõrd lühike ja tegevuste aeg intensiivne. Ka osalejad leidsid, et sel perioodil ei oleks veel üheks ürituseks mahti olnud. Samas pikema programmi puhul või ka pilootprogrammi kokku võtmiseks võinuks kõigi osapoolte arvates ühise kogemuste vahetamise korraldada.

Pilootprogrammi juhtimine

Kõik osapooled on väga rahul programmi koordineerija tööga: info liikus, reageerimine küsimustele ja muredele oli operatiivne, üritused olid hästi korraldatud, oli olemas toetaja. Koordinaator ei olnud liialt pealetükkiv ega organiseerinud üle – ta helistas või kirjutas aeg-ajalt nii ühendustele kui ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutele, et olla kursis koostöö edenemisega. Osalejad arvasid aga, et koordineerijal oli väga suur vastutus ja roll ning ta vajanuks programmi vedamisel abi.

Koordinaatori tegevuste taustana aga tajuti, et Siseministerium on pilootprogrammi ette võtnud eelkõige Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta raames ja selleks suunatud finantsressursside rakendamiseks. Mitmed momendid programmi üldises korralduses tekitasid osalejates küsimusi selle kohta, kas ja kui strateegiliselt Siseministerium sellist vabatahtliku tegevuse edendamist jätkab ka peale Vabatahtliku tegevuse aasta lõppemist (sh alguse venimine, ettevõtete mõneti pealiskaudne kaasamine, üleskutsete saatmine suvisel puhkuste perioodil, osalejate teadmatus koostööpaaride loomise põhimõtetest, teadmatus programmi jätkumise osas).

Hindamise käigus selgus, et programmi alguse venimise ning sellest tulenenud lühikeste tähtaegade ja ebaselguse taga oli programmiga seotud personali vahetumine – näiteks 1. juunist vahetus Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta projektijuht. Pilootprogrammi koordinaator kinnitas hindamise käigus, et ettevõtete töötajate ja riigiteenistujate vabaühendustes tegutsemise toetamine jätkub Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 raames ja sellele suunal töötamiseks on ette nähtud vahendid ka 2012. aastaks. Samuti on Siseministerium andnud oma panuse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi eestveetavasse vastutustundliku ettevõtluse tegevuskava koostamisse. Analooget programmi jätkumise kohta oli Siseministeriumil algselt plaanis otsus vastu võtta peale käesolevat hindamist. Tänaeks on selgunud, et nn jätkuprogrammina käsitletakse eeskätt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) elluviidavat vabaühenduste arenguprogrammi, mida 2012. aastal rahastab Siseministerium, kuid mis kestab 2015. aasta lõpuni.

Vabatahtlikes ja kontaktisikes endis tekitas küsimust kontaktisiku roll. 6 kontaktisikut 10st olid ka ise vabatahtlikud ja osalesid selle võrra aktiivsemalt ühenduse tegevustes. Kuid 4/10st olid vaid info edastajad. Vabatahtlikud leidsid, et sama hästi oleks võinud nii kirjad ühendustest kui Siseministeriumist minna otse vabatahtlikele. Kahe koostööpaari puhul loodi erinevate tegevuste peale tööühendused ja edasine suhtlus toimuski mitte läbi kontaktisikute, vaid otse nende vabatahtlike ja nende ühenduse liikmete vahel, kes ühise ülesandega tegelesid. Selline toimimisviis ja otsesuhtlus tundus olema tõhusam. Samas leiti, et kontaktisikut on siiski vaja kui vabatahtlike on palju ning kui on vaja suhelda kolmanda osapoolega, pilootprogrammi koordineerijaga – et kellelgi oleks kõigi tööde edenemisest üldine ülevaade, kuna iga vabatahtlik on kursis vaid enda ülesandega.

Kuna tegemist oli esmakordse katsetusega, oli oluline eesmärk professionaalide vabatahtliku tegevuse parem teadvustamine. See toimus aga eeskätt läbi pilootprogrammis osalenud inimeste. Hindamise käigus selgus, et teadmine pilootprogrammist või laiemalt tööandjatepoolsest vabatahtliku tegevuse soodustamise-toetamise võimalustest ei levinud isegi programmis osalejate kolleegideni, organisatsioonide juhtideni.

Regionaalminister Siim Kiisler tutvustas pilootprogrammi nii ettevõtetele Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumis kui vabaühendustele EMSL suvekoolis. Hindamisse panustanud pilootprogrammi osaliste arvates jäi pilootprogrammi tegevuste kajastamine meedias aga väheseks ja ei suudetud tõstatada laiemat avalikku diskussiooni. Pilootprogrammi läbiviimise ei olnud kaasatud Siseministeriumi avalike suhete osakonna inimesed, kellel oluks meediasuhtluse osas rohkem teadmisi ja kogemusi. Vähesed meediatöö põhjuseks oli ministeriumi ettevaatlikkus ja äraootav suhtumine pilootprogrammi tulemustesse.

2.2. Pilootprogrammi eesmärkide täitumine, tulemused ja mõju

Pilootprogrammi ametlik fookus oli kodanikuühendustel ja vastavalt ettevõtetele ja ministeriumidele saadetud tutvustusmaterjalidele oli eesmärke kaks:

- kasvatada kodanikuühenduste tegutsemisvõimekust ja elujõulisust äriettevõtete/asutuste ja kodanikuühenduste koostöö edendamise abil;
- kodanikuühendustele anda võimalus vabatahtlike abiga oma eesmärgi paremini ellu viia ning omandada kogemusi professionaalidest vabatahtlike juhtimises.

Kahel koolitustel jagatud materjalidel oli aga sõnastatud, et ettevõtete ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogrammiga soovitakse saavutada järgmist:

- anda vabatahtlikule tegevusele hoogu juurde;
- edendada ettevõtete/ avaliku sektori ja vabaühenduste koostööd;
- suurendada professionaalidest vabatahtlike arvu;
- kasvatada vabaühenduste elujõulisust.

Eelnevalt ei olnud seatud eraldi eesmärki selles osas, kas ja mil määral pilootprogramm mõjutab ettevõtetes ja avaliku sektori asutustes vabatahtliku tegevuse programmide käivitamist ning arendamist. Küll aga on analüüsi ettevalmistamisel selgunud, et ka seda aspekti võiks hinnata. Nimelt on pilootprojektis uudne lähenemine pakkuda sellist programmi ka avaliku sektori asutustele, täpsemalt antud juhul ministriumidele. Pilootprogrammi kogemus võimaldab selgitada ja täpsustada, et kui riigil on sihiks riigiteenistujate kodanikuühenduste juures vabatahtlikuna tegutsemise võimaldamine ja toetamine, mil määral selline toetamise vorm selleks sobib. Teiselt poolt aga ei ole täna piisavalt koordineeritud ja sihipäraseid tegevusi Eesti äri sektori töötajate arendamiseks läbi vabatahtliku tegevuse.

Programmide hindamise üks võimalusi on klassikaliselt hinnata eesmärkide täitumist. Käesolevas analüüsis sellega aga ei piirdu, kuna eesmärgid ei olnud kogu programmi perioodil üheselt sõnastatud ning valitud tegevusmeetod ei tulenenud otseselt sõnastatud eesmärkidest. Seega hoolimata sellest, et pilootprogrammile oli sõnastatud kaks eesmärki, selgitati hindamise käigus ka pilootprogrammi kui algatuse mõju kõigile ülejäänud ülal mainitud eesmärkidele. Loodetavasti aitab selline laiem lähenemine teha valikuid ja seada edasistele programmidele konkreetsemaid eesmärgi. (vt pt 3 soovitusi programmi fookuse kohta)

2.2.1. Mõju kodanikuühendustele: tegevussuutlikkusele, koostööle ettevõtete ja ministriumidega, vabatahtlike juhtimise oskustele

Programmi oodati osalema kodanikuühendusi, kes vastavad järgmistele kriteeriumitele:

- Tegutseb avalikes huvides.
- On tegutsenud vähemalt 2 aastat.
- On valmis nimetama kontaktisiku, kelle kaudu toimub edasine suhtlus.
- Omab kogemust vabatahtlike kaasamises.
- On läbi mõelnud, milleks vabatahtlikke vajatakse. Vabatahtlike töö peaks aitama ühendusel täita põhikirjalisi eesmärgi, samas peaks ühendus pakkuma vabatahtlikele tööks vajaminevaid vahendeid.
- Ühendusel peab olema valmisolek meediasuhtluseks.

Lõpuks pilootprogrammis osalenud kümme ühendust olid väga erinevad: erineva suuruse, organisatsiooni struktuuri, põhitegevuse, sihtrühma, töömeetodite, juhtimise arengutaseme ja vabatahtlike kaasamiseks ettevalmistatuse poolest. Pilootprogrammil ei olnud selget fookust, missugustes kodanikuühendustes arengut tahetakse esile kutsuda ja nii oli ka kasu ja mõju ühendustele erinev.

Tabel 3. Pilooprogrammis osalenud organisatsioonid ja nende koostöö tulemused

<i>Ühendus</i>	<i>Vabatahtlike organisatsioon</i>	<i>Pilooprogrammi tulemus (okt-dets2011)</i>	<i>Pilooprogrammi-järgne koostöö</i>
Eesti Skautide Ühing <i>5-6 inimest</i>	Elion <i>5 vabatahtlikku</i>	Üks kahest mahukamast koostöötegevusest. Lähteülesanne vajas täpsustamist ja selle peale läks pilootprogrammi periood, valmis midagi ei saadud.	Koostöö jätkub. Veebilehega tegelenud vabatahtlikud said oma töö tehtud. Elioni ühe vabatahtliku sõnul on koostöö läbi kui kõik kokkulepitu on tehtud ja realselt käivitunud.
Eesti Vähiliit <i>3 inimest</i>	Swedbank <i>7 vabatahtlikku</i>	Üks kahest mahukamast koostöötegevusest. Programmi jooksul saadi valmis neljast kokkulepitud tegevusest üks: tehniline abivahend Excelis projektide haldamise lihtsustamiseks.	Koostöö jätkub kolme tegevusega, kuni need on valminud. Sh liidu arengukava tähtajaga aprill 2012.
Eesti Väitlusselts <i>1 inimene</i>	Coca-Cola Hellenic <i>1 vabatahtlik</i>	Võtsid kohe pikemaajalise lähenemise, et pilootprogrammis ei jõua valmis.	Koostöö jätkub väitlusseltsi PR-strateegia koostamisel. Samuti kaalutakse organisatsioonidevahelise pikema koostöö võimalusi.
MTÜ Eesti Naabrivalve <i>1 inimene</i>	Eesti Energia <i>1 vabatahtlik</i>	Koolituste asemel tegeleti üldise juhtimiselase arenduse ja personaliteemadega. Toimus pigem üks-ühele nõustamine ja informeerimine – kokkulepitud mahus ja teemades sai see tehtud.	Koostöö jätkub ja on plaanis sellesse kaasata Eesti Energiat laiemalt. Kaalutakse organisatsioonidevahelise mitmekesisema ja pikemaajalise koostöö võimalusi.
MTÜ Lastekaitse Liit <i>3 inimest</i>	Siseministerium <i>3 vabatahtlikku</i>	Esialgset vajadused muutusid. Pilooprogrammi ajal sai valimis üks planeeritud töödest, liidu tegevusaudit. Uue kokkuleppena viidi läbi liidu liikmete teabepäev-arutelu.	Koostöö jätkub ühe vabatahtlikuga, kuid organisatsioonidevaheliseks koostööks sellises vormis plaane pole.
Eesti Kõrgkoolitennise Liit MTÜ <i>1 inimene</i>	Kultuuri-ministerium <i>1 vabatahtlik</i>	Toimus pigem mentorluse vormis nõustamine ja vastakuti informeerimine. Midagi valmis ei saanud.	Suhtlus jätkub, kuid ei ole konkreetseid kokkuleppeid koostööks.
EAPN Eesti MTÜ* <i>2</i>	Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium <i>3 vabatahtlikku</i>	Üks pool kokkulepitud tööst sai valmis: EAPN eesti võrgustiku arengukava.	Koostöö ei jätku: kommunikatsioonistrateegia koostamist nõustama pidanud vabatahtlik ei tööta enam MKM-is ja ühendusel ei ole temaga kontakti.
Abja Kaugtöökeskus <i>1 inimene</i>	Põllumajandus-ministerium <i>2 vabatahtlikku</i>	Kokku lepitud töö valmis ei saanud, kuna suhtlus jäi soiku juba pilootprogrammi ajal.	Koostöö on seisma jäänud, kuid vabatahtlikel on huvi ühendust veel aidata ja plaanivad leida koostöö jätkamise võimalusi sel aastal.
Loomakaitse Selts	Keskkonna-ministerium <i>2 vabatahtlikku</i>	Algne vajadus ja idee muutus ning ei jõudnudki lahenduseni. Vabatahtlikud andsid tagasisidet koolitusplaanidele.	Praegu suhtlus katkenud ja ei ole selgust koostöö jätkumise osas.
MTÜ Kodukant Läänemaa <i>1 inimene</i>	Tallinna Vesi <i>3 vabatahtlikku</i>	Plaanitud juriidiline nõustamine sai tehtud. Lisaks toimus koolitus liikmetele.	Ei ole plaane edasiseks koostööks.

*EAPN = European Anti-Poverty Network;

Allikas: vabatahtliku passid, fookusrühmad, autori koostatud.

Tabelis 3 on välja toodud iga koostööpaari kohta, milline tulemus saavutati pilootprogrammi lõpuks ja milline on koostöö programmi järgselt. Pooled koostööpaaridest jõudsid teatud käegakatsutava tulemuseni pilootprogrammi lõpuks, üks neist sai kõik kokkulepitu valmis. Fookusrühma aruteludel arvasid kõik osapooled, et vähestest käegakatsutavatest tulemustest hoolimata said ühendused pilootprogrammist kasu. Mis puudutab ühenduste tegevussuutlikkuse kasvu, siis arvati, et selle mõjutamiseks jäi pilootprogramm liialt lühikeseks. Loodi küll mõned alused arenguks (näiteks arengukava, projektide parema haldamise vahend, juriidiline hinnang ja soovitused ühenduse dokumentatsioonile), kuid edasine sõltub nende rakendamisest ja kasu avaldub hiljem.

Kasutoova aspektina võib välja tuua ka selle, et pooltel organisatsioonidel koostöö vabatahtlikega pikenes: lõpetatakse pilootprogrammis alustatud (5 ühendust) ja mõeldakse organisatsioonidevahelise koostöö tegemise muudele võimalustele (2). Ülejäänutel on kas omavaheline suhtlus soiku jäänud (3) või lihtsalt ei ole plaane edasiseks koostööks. Kõige olulisemaks tulemuseks pidasid kõik osapooled aga seda, et arutelud ühenduse esindajate ja vabatahtlike vahel avardasid ühenduse esindajate mõtlemist, samuti suunasid ühenduse tegevusi ja toimimist kriitilisemalt analüüsima, strateegilisemalt ja eesmärgistatumalt mõtlema.

„Ma usun, et nad said väga huvitava kogemuse meie inimestega. Said hea kogemuse teistsugusest töö tegemise viisist. Said aimu, kuidas teevad ettevõttes inimesed tööd, kus on äriiline mõtlemine, lähtutakse põhieesmärkidest. Ettevõtetes on brändi jm asjad väga põhjalikult läbi mõeldud, ühendustes mitte. Maailmapilt avardub, ühed inimesed mõtlevad nii ja teised naa, ja siis kui nad kokku saavad siis see kogemus rikastab. See on pilootprogrammi tulemusena oluline.“ (ühe ettevõtte kontaktisik; fookusrühmas 17.02.2012)

Tekib aga küsimus, kas pilootprogrammi kogemus oli eeskätt õpetlik vabatahtlikega otse suhelnud kontaktisikutele või ikka kogu kodanikuühendusele? Aruteludest selgus, et ühenduseti oli kogemus erinev. Näiteks Lastekaitse Liidus ja Skautide Ühingu puhul olid saadud õppetunnid kasulikud kogu organisatsioonile: koostöö vabatahtlikega tõi esile organisatsioonilisi arenguvajadusi ja -võimalusi, millega edasi minna. Samas näiteks EAPN Eesti esindaja arvas, et saadud õppetund oli väga isiklik ja ei saa kogu võrgustikule üle kanda, kuivõrd arengukava koostamise spetsiifikat õppis tema, teda juhendati isiklikult. Pilootprogrammi ülesehitus viitab ootusele, et läbi ühenduse juhi või vabatahtlikega tegelenud meeskonnaliikme levib kasu edasi teistele ja toob ellu muudatused kogu organisatsioonis. Sellise professionaalide vabatahtlikku tegevusse kaasamise edendamisel ja koostööprogrammi teadvustamisel oleks suurem mõju, kui kaasata suurem hulk inimesi ühendustest või kui õppetundide levitamine kogu organisatsioonis oleks programmi koordineerija poolt toetatud.

Fookusrühmas osalenutel paluti hinnata erinevate vabatahtlik värbamise, kaasamise ja juhtimise kvaliteedinäitajate lõikes, kas ja milline oli edasimineku tänu pilootprogrammile. Aluseks võeti Siseministeeriumi toetusel Vabatahtliku Tegevuse Keskuse poolt 2010. aasta detsembris välja töötatud vabatahtliku sõbra märgi kvaliteedikriteeriumid. Kriteeriume on kokku 34, millest sai välja valitud 12 kõnekamat ja olulisemat. Ühenduste esindajad märkisid, milline neist 12-st kriteeriumist oli neil täidetud enne pilootprogrammi, millised said täidetud pilootprogrammi ajal, millised aga hiljem ja tänu pilootprogrammile osalemisele või tänu vabatahtlikele.

Millised olid peamised õppetunnid vabatahtlike kaasamisest? Ühenduste esindajate endi sõnadega:

„Peaks mõtlema järgnevatel kordadel konkreetse tulemusega ülesannetele. Tuleb endale hästi selgeks teha, et kuhu tahame vabatahtlikke kaasata ja mida ise soovime.“

„/.../ Lisaks tuleks konkreetsemalt läbi mõelda, mida me saame organisatsioonile pakkuda.“

„Tänu sellele vabatahtlikule saime need punktid läbimõeldud, et kuidas motiveerida vabatahtlikke ja kuidas suudame kindlustada jätkuva koostöö.“

Üldine valmisolek vabatahtlike kaasamiseks oli olemas 3/5 ühendustest: neil oli enne pilootprogrammi olemas ühenduse strateegiline arengukava ja organisatsioonis mõisteti vabatahtlike kaasamise eesmärki ning nende rolli. Ühel ühendusel valmis pilootprogrammi perioodil vabatahtlike kaasabil oma arengukava ja ühel ühendusel on plaanis arengukava koos programmi vahendusel saadud vabatahtlikega koostama hakata. Mis puudutab vabatahtlike värbamise viise ja ressursside olemasolu vabatahtlike kaasamiseks, siis neile aspektidele pilootprogramm mõju ei avaldanud. Ainult ühes ühenduses on plaanis edaspidi pilootprogrammist saadud vabatahtliku abil ja üldise kommunikatsioonitegevuste arendamise käigus välja töötada sõnumid, millega potentsiaalseid vabatahtlikke organisatsiooni kutsutakse. Kahel vabaühendusel oli vabatahtlike juhtimisega vähe kokkupuuteid ja just nende puhul oli pilootprogrammist rohkem kasu: nad õppisid vabatahtlikke juhendama ja neile tehtud töö osas tagasisidet andma ning võtsid omaks idee tõsta vabatahtlikke esile ühenduse veebilehel või muudes infokandjates.

Vabatahtlike passidesse kirjutasid vabatahtlikud nii tagasiside ühendusele kui soovitusi. Vabatahtlike üldine tagasiside oli, et edaspidi tuleks paremini läbi mõelda, kuidas võimalikult tõhusalt vabatahtlike oskusi ja teadmisi kasutada. Vaadates vabatahtlike kirjeldusi töökogemusest, siis on näha pilootprogrammil sarnasusi mentorlusprogrammidega: enamik vabatahtlike oli kõigepealt mentorid, kes aitasid organisatsioonil nende vajadust täpsustada ning nõustasid organisatsiooni strateegilise juhtimise aspektidest, mida ja kuidas teha. Üksikud koostööpaarid ja vabatahtlikud jõudsid konkreetse tulemuseni. Kes sinnani jõudsid, olid kas vabatahtlikule andnud väga konkreetse ülesande (näiteks Tallinna Vesi vabatahtlike koolituse "Kuidas ettevõtetele koostöösuheteid arendada?" MTÜ Kodukant Läänemaa liikmetele) või sobisid koostööpartner ja vabatahtlikud väga täpselt ning tehti intensiivselt tööd tulemuseni jõudmiseks (näiteks EAPN võrgustiku arengukava koostamine MKM vabatahtlikega koostöös).

Kõik ühendused leidsid, et oleksid ka pilootprogrammiga ja nende vabatahtlikega jõudnud nende vajaduste ja probleemide lahendamiseni, millega programmi raames tegeleti. Kuid see oleks olnud vaevarikkam, võtnud rohkem aega, olnud kallim (oleks otsinud sobivat rahastust), toimunud teadmata kauges tulevikus, tulemused ei oleks nii head olnud või ei oleks osanud näha lahendust professionaalset vabatahtliku kaasamises. Programm kiirendas ühenduste oluliste vajaduste lahendamist.

Erinevate ühenduste kogemusi koondades saab esitada loetelu sellest, mida pilootprogrammis osalemine ja koostöö vabatahtlikega ühendustele andis:

- Ühendused õppisid oma tegevuse kitsaskohti täpsemalt välja selgima ja olulist ebaolulisemast eristama.
- Ühendused pidid oma tegevuse eesmärgi täpsustama ja fookuse paremini läbi mõtlema.
- Andis ühendustele julgust edaspidi professionaale vabatahtlikena kaasata ja teha otse ettepanekuid ekspertidele koostööks vabatahtlikkuse alusel.

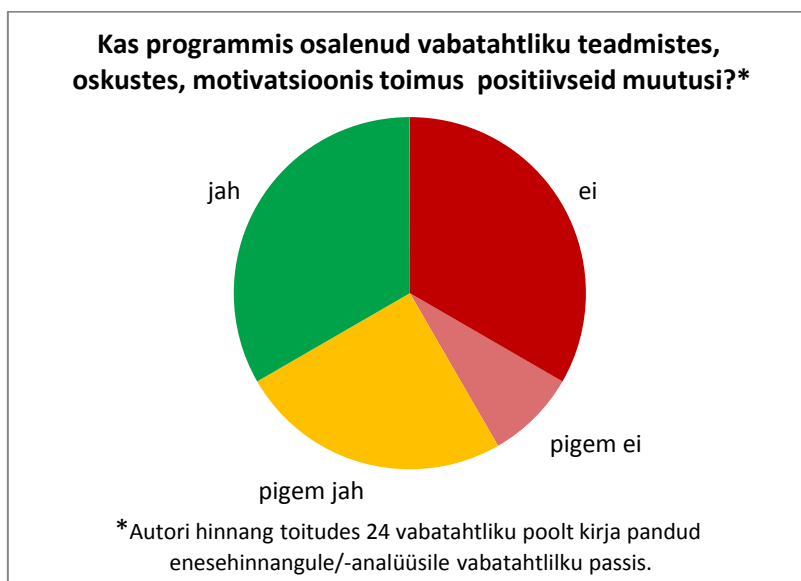
- Lõi parema selguse, milliste arenduste ja tegevustega ühendus võiks edasi minna.
- Vabatahtlikega arutades ja tänu nende teistsugusele ning värsketele vaatele said ühendused uusi ideid, kuidas probleemidele ja tegevustele läheneda, mida korrigeerida või proovida teisiti.
- Said kasulikke kontakte.
- Vabatahtliku passis märkis 2/3 vabatahtlikke, et mõistavad ühenduste toimimisloogikat paremini ja teavad oma partnerorganisatsiooni valdkonda ning probleeme. See vabatahtlike õppekogemus on kasulik ka ühendustele: suurenes teadlikkus nende tegevustest, kodanikuühiskonnast laiemalt, mis on õige suund olemasolevate suhtlusbarjääride ületamiseks.

2.2.2. Mõju vabatahtliku tegevuse hoogustumisele ja professionaalidest vabatahtlike arvu suurenemisele

Professionaalidest vabatahtlikel on vabatahtliku töö tegemisel muud eesmärgid kui uute oskuste omandamine/olemasolevate täiendamine, mis võiks motiveerida näiteks noori vabatahtlikus tegevuses osalema. Vabatahtliku passis kirjutas üle poolte vabatahtlikest, et nende eesmärk vabatahtlikuna pilootprogrammis osalemiseks oli toetada vabaühendusi oma teadmiste ja kogemustega, sama paljud soovisid aidata ühiskonda laiemalt või toetada oma panusega vabatahtliku tegevuse arengut laiemalt. Veidi alla poolte märkis eesmärgina enesearengut, vähesed konkreetselt vahelduse soovi ja paar vabatahtliku tegevuse esmakogemuse saamist.

Pilootprogrammis osalemise kasu professionaalidest vabatahtlikele seisnes peamiselt uute teadmiste saamises, mittetulundusühenduste tööpõhimõtetest ja tegutsemiskeskonnast aru saamises, vahelduses, võimaluses panustada mingi valdkonna arendamisse ja probleemi leevendamisse – üldiselt avaliku heaolu parandamisse.

Joonis 2. Kas programmis osalenud vabatahtliku teadmistes, oskustes, motivatsioonis toimus positiivseid muutusi?*

Allikas: Vabatahtliku passid, autori koostatud.

Enda vabatahtlikuks olemise kogemust ja arengut hinnates, loetles ca veerand vabatahtlikest vabatahtliku passis ka erinevaid oskusi. Peamiselt said nad praktiseerida või parandada meeskonnatöö oskusi, suhtlemisoskusi ja nii kirjalikku kui suulist eneseväljendust. Seda seetõttu, et paari kuu jooksul jõuti peamiselt läbi rääkida vabaühenduste tegevusest tulenevaid vajadusi ja koos otsida lahendusi, kaalutleda ja teha valikuid koostöök. Küll aga täiendasid vabatahtlikud enda teadmisi ühenduse tegevusvaldkonnast ja sotsiaalsetest probleemidest, mittetulundusühenduste toimimispõhimõtetest, organisatsioonikultuurist ja organisatoorsest raskustest. Väärtustati ka lihtsalt huvitavat kogemust ja seda kui juba olemas olnud teadmisi-oskusi sai värskendada, mis tulevikus toob kasu igapäevatoös.

Vabatahtlike arutelust tuli välja ka üks intensiivse ajagraafikuga pilootprogrammi nõrkusi. Nimelt ajasurve all tekib pinge vabatahtliku tegevuse igapäevaellu integreerimiseks. See ei ole aga enam otseselt vabatahtlik tegevus, vaid sarnane töökohustustega. Oma kogemusest tunduvad rohkem rahulolu tundvat need vabatahtlikud, kes jätkavad ühendusega koostööd: nad ei tundud ega tunne enam programmi poolt seatud tähtaja survet, nad on saanud ise kaasa rääkida tähtaegade kokkuleppimises ja seejuures arvestanud enda ajaliste võimalustega.

Vabatahtlike kogemust piiras see, et programm kestis nende jaoks 2 kuud. Vabatahtlike passide analüüsist ja vabatahtlike arutelust võib järeldada, et nad ei saanud oma oskustega panustada nii palju, kui soovisid. Seetõttu ei tekkinud väga tunnetust muutuse esiletoomist organisatsioonis ega enda panuse kasust.

Vabatahtlikud hindasid kõrgelt sellist väljastpoolt tulnud võimalust. Siseministeriumi poolt koordineeritud pilootprogramm tundus usaldusväärne ja seadis piisavalt selged piirid tegevuseks, seega oli huvitatutel hõlbus liituda. Vähemaktiivsetele inimestele on see hea stardiplatvorm vabatahtlikus tegevuses osalemiseks, kui selline võimalus tuuakse töökohale kätte, kuna nad ei pruugi ka huvi korral teada, kust leida informatsiooni vabatahtliku töö tegemise võimaluste kohta. Aktiivsemad inimesed on seda niikuinii ja varasemad kogemused vabatahtliku tööga ongi seotud läbi mõne kolleegi tutvuste kaudu ühenduses abiks käimisega, talgutega, annetuste kogumisega. Iseseisvalt ei leiaks ka aktiivsemad aega ja ressursse, et koos kolleegidega oma erialast tööd vabatahtlikus korras tegema minna.

Üks pilootprogrammidele seatud sihte oli ka professionaalidest vabatahtlike arvu suurendamine. Selle eesmärgi saavutamiseks on soovitatav siiski kasutada muid meetodeid, kui piiratud osalusega programmid. Vabatahtliku passide analüüsist ja aruteludest vabatahtlikega võib järeldada, et osalesid valdavalt mujalgi aktiivsed inimesed. Ei ole kindel, kui palju uusi vabatahtlikke pilootprogramm juurde tõi, aga vabatahtlikud ise olid selles osas skeptilised.

2.2.3. Mõju tööandjapoolsele vabatahtliku tegevuse soodustamisele ettevõtetes ja ministeriumides

Programmi oodati osalema ettevõtteid ja ministeriume, kes:

- On huvitatud vabatahtlikust tegevusest.
- On valmis nimetama kontaktisiku, kelle kaudu toimub edasine suhtlus.
- On valmis toetama ametnike otsust programmis osaleda, leides selleks sobiva võimaluse.
- On valmis tutvustama programmi ametnike seas ning leidma nende hulgast programmis osalevad vabatahtlikud.

Ettevõtetel oli varasemalt kokkupuuteid kodanikuühendustega, kuid töötajatele vabatahtlikus tegevuses osalemise võimaldamine sellisel kujul oli valdavalt esmakordne.

Võib öelda, et Swedbank on osalenud ettevõtete hulgas tõeline guru. Kodanikuühendustega on olnud väga pikk koostöö. Juhuslikumalt alates 2002. aastast (peamiselt partnerlus Heateo SA-ga), kuid strateegilisemalt 2008. aastast koos vabauhendustele suunatud annetuskeskkonna loomisega. Aastate jooksul on läbi annetuskeskkonna koostööd tehtud 38 MTÜ-ga, nende hulgas ka pilootprogrammi partneri Eesti Vähiliiduga. Sisulisema koostöö osas algasid koostööprojektid ca 2009. aastal, mille raames spetsialistid on käinud MTÜ-del abiks juhtimist, strateegiat parandamas – umbes 200 Swedbanki töötajat on käinud oma teadmisi vahendamas ühendustes, lisaks koolides. Swedbanki juhtivtöötajad panustavad vabatahtlikena erinevate MTÜ-de nõukogudes. Kogu seda tegevust koordineerib 1-2 inimest. Süsteemselt ei ole teistele ettevõtetele Swedbanki kogemus ja arendusi tutvustatud, et eeskju näidata. Ideid on veel, millest jõud esialgu üle ei käi ning selles mõttes oli pilootprogramm väga mugav: tegevused olid väliselt korralikult ära korraldatud.

Elionil on kodanikuühendustega kõige värskem kogemus läbi projekti „Ole kaasas“, kuid Elioni toetas pigem rahaliselt ja arvutitega. 2011. aastal anti välja aasta vabatahtliku tiitel, seega tähelepanu teemale on olemas. Töötajad on vabatahtlikud pigem omal algatusel ja töökohta see väga ei puutu (näiteks on käidud lastekodudes abiks). Vabatahtlike eestvedamist ei ole, aga on inimene, kes tegeleb sponsoriga. Sponsorluse juures on aga eeskätt oluline toetatava ürituse või organisatsiooni sobivus ettevõtte brändiga ja haakuvus tegevusvaldkonnaga.

Eesti Energias samuti ei ole eraldi programmi oma töötajate vabatahtliku tegevuse toetamiseks või soodustamiseks. Sellelaadse poliitika väljatöötamise järele olevat vajadus olemas, kuid pole Eesti Energia siseselt veel laialdast vaadet, kuidas ja miks seda teha. Loodeti pilootprogrammilt selles osas tuge saada, kuid see ootus jäi täitmata. On aga üksikud initsiatiivid ja koosööprojektid. Näiteks praegu on aktiivne Eesti Energia noorte ettevõtlikkuse arenguprogramm ENTRUM – pikaajaline igaaastane heategevuslik programm, mis on suunatud noorte ettevõtlikkuse arendamisele koolivälise mitteformaalse hariduse kaudu. Eesti Energia töötajad on kaasatud ürituste ja koolituste korraldamisse ning on mentoriteks noortele nende projektides ja algatustes.

Ettevõtete kontaktisikud ei osanud ettevõtetele tervikuna otsest kasu välja tuua. Pigem on see kasu kaudne ja läbi töötajate enesearengu ja kogemuse. Selliseid algatusi, pilootprogramme on vaja eelkõige selleks, et tekiks kriitiline mass ettevõtteid, kes sellest teemast huvitatud on ja sellega tegelevad – ja nende vedamisel toimuks sisuline edasimineku. Hindamisel selgus, et pilootprogrammi kogemused jäid pigem inimestekeskseks ja veel ei ole selgust ega kindlust, kas ettevõtetes plaanitakse vabatahtliku tegevuse toetamise strateegiliselt arendama hakata.

„/.../ Pilootprogrammis osalenud inimesed said aimu, et mis see vabatahtliku tegevuse toetamine võiks olla, milline valmisolek meil on, või kuidas seda kommunikeerida. Minimaalse teadlikkuse kasvatamise eesmärk, kasvõi nendes inimestes, sai täidetud. /.../“ (ettevõtte kontaktisik, fookusrühm 17.02.2012)

Ministriumide varasem kokkupuude kodanikuühendustega on üsna erinev, kuid vabatahtliku tegevuse toetamist on ühtlaselt väga vähe. Kontaktisikud ja vabatahtlikud rääkisid, et ametnike vabatahtlikku tegevust ei soodustata, aga ka ei takistata. On üksikute inimeste initsiatiivil kas kogutud rahalisi ja esemelisi annetusi või käidud aitamas korrastus- ja koristustalgutel (näiteks Keskkonnaministerium käis Rahvusvahelise Metsa-aasta raames 2011. aastal puid istutamas). Neil juhtudel on enamasti keegi isiklikult kasusaava ühendusega seotud: läbi perekonna või tuttavate, läbi valdkonna. On ka mitmeid ministriume, mille ametnikud suhtlevad tihedalt kodanikuühendustega

niikuinii: Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium, Siseministeerium. Viiakse läbi ühiseid projekte ja üritusi, ministeerium rahastab ühendusi, ühendused osalevad poliitikakujundamise protsessides läbi mõnes nõuandvas kogu, ümarlaua või töörühma.

See loob ametnike vabatahtlikule tegevusele iseäraliku keskkonna: selliste töösuhete olemasolul võib olla keeruline minna ühendusse tavaliseks vabatahtlikuks, sest erinevad rollid segunevad liialt. Samas pole vajagi, kuna oma töös ametnikud juba toetavad nende vabaühenduste erinevaid tegevusi. Samuti võib olla, et ametnikel tuleb oma vabast ajast nii ehk naa osaleda erinevatel üritustel, ka ühenduste korraldatavatel – seega vaba aega jääb alles üsna vähe ja seda tõenäoliselt soovitakse täita muude tegevuste ja eraeluga. Pilootprogrammi hindamise järel võib öelda, et ministeeriumides vabatahtliku tegevuse arendamise võimalusi tuleks põhjalikumalt uurida ja ministeeriumide esindajatega läbi rääkida leidmaks sobivaim fookus sellisele tegevusele.

Fookusrühmas osalenud kontaktisikud arvasid, et ministeeriumidele tervikuna oli pilootprogrammis osalemisest tõusnud kasu minimaalne. Kasu oli otse vabatahtlikele, kes said oma teadmistega vabaühendusi aidata. Näiteks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kontaktisiku hinnangul olid nende vabatahtlikud seda aktiivsemad, mida enam nägid ja tundsid, et nende teadmised klapiwad väga hästi EAPN Eesti vajadustega – koostöö tulemusel valminud EAPN Eesti võrgustiku arengukavaga jäid mõlemad osapooled rahule.

3. Soovitused sarnaste programmide ja projektide läbiviimiseks

Osalejate ja partnerite valimine

1. Üldine soovitus on sellistele programmidele teha aktiivsemat teavitustööd, et leida huvilisi ja sobivates organisatsioonides luua huvi osalemise vastu.
2. Jätkata nende ettevõtete kaardistamist, kes potentsiaalselt võiksid olla huvitatud oma töötajate vabatahtliku tegevuse soodustamisest ja vabaühendustega koostöö toetamisest. Juhul kui Siseministeerium sama tegevussuunal ise ei jätka, anda see ülesandeks mõnele vabaühendusele.

Pilootprogrammis moodustas koostööpaarid Siseministeeriumi koordinaator. Kuigi valdavalt saadi koostööpaarides hästi hakkama, siis kõigilt osalejatelt tuli tagasisidet, et ilmingimata pole vajalik koostööpaari loomine organisatsioonide vahel. Kesksele koordineerimisele võib selline lähenemine olla mugavam, kuid vabatahtliku tegevuse toetamiseks võiks lähenemine olla paindlikum.

3. Vabaühendused ja ettevõtete/asutuste vabatahtlikud peavad saama ise teha valiku partneri osas. Nii peaksid ühendused eelnevalt vajadused täpsemalt läbi mõtlema ja nii leiaksid nendeks vajadusteks sobivad vabatahtlikud ühenduse üles – koostööpaar sobiks paremini.
4. Ettevõtete/asutuste vabatahtlikel võiks olla võimalus isiklikult valida, millise organisatsiooni juurde minnakse vabatahtlikuks. Nii saab valida just enda huvidele ja professionaalsetele oskustele sobiva vabaühenduse, kelle abistamine oleks suurema mõjususega (organisatsiooni tegevussuutlikkusele, eesmärkide elluviimisele).
5. Võiks olla võimalus erinevatest organisatsioonides, kuid sama valdkonna inimestel minna appi ühele ühendusele, näiteks kommunikatsiooniinimesed kommunikatsiooniplaani koostama. See oleks vabatahtlikele täiendav motivaator: teha koostööd oma valdkonna inimestega, kellega muidu ehk kokku ei satuks ning läbi selle koostöö avardada enda valdkonnateadmisi ja arendada oskusi.

Pilootprogrammi esimese ühiskohtumise kohta kirjutati ühendustele, et selle üritusel selgub, kas partnerid sobivad omavahel ehk kas vabatahtlikud vastavad ühenduse vajadustele ja ühenduste tegevused vabatahtlike ootustele ning kompetentsidele. Samas ei tundud reaalselt võimalust koostööpartnerit vahetada. Osaliselt ei olnud selleks võimalust ka programmi lühikese kestvuse ja piiratud organisatsioonide arvu tõttu – valikut ei olnud muudatuste tegemiseks. Kui kasutatakse sarnast organisatsioonidevahelise koostöö vormi, siis sellest soovitus:

6. Programmis peab jääma osalejatele võimalus koostööpartnerit muuta, kui esimesel kohtumisel selgub, et ühenduse ootused ja vajadused ei klapi partnerorganisatsiooni ja tema vabatahtlike ootuste, kvalifikatsiooni või motivatsiooniga.
7. Tasakaalu mõttes tasub edasistes programmides ühendustele lisaks soovitada ka vabatahtlikel teha eeltööd: tutvuda kas veebilehe või muude infomaterjalide vahendusel vabatahtlikku otsiva organisatsiooniga, tema viimaste tegevuste ja tulevikuplaanide, meeskonna ja liikmetega.

Programmi, projekti kestvus

8. Sarnase programmi või projekti planeerimisel on soovitav lähtuda vabatahtlike ja ühenduste vaatevinklist. Vältida tegevustega alustamise venitamist ja peale ühenduste programmi kaasamist alustada nendega aktiivset tegelemist: kas pakkuda koolitust, toetada ühendusi vabatahtlike kaasamise vajaduse täpsustamisel vms. Sama on vabatahtlikega ettevõtetest ja

ministeeriumidest: esmase kontakti järel võiks aktiivne tegevus kohe alata. Kui programmi ei ole võimalik selliselt kujundada, siis tagada, et nn ooteperioodil on programmis osalejatel korrektne ja selgitav informatsioon selle kohta, mis parajasti teoksil ning millal neilt aktiivset panustamist oodatakse.

9. Pilootprogrammis osalejad leidsid, et kahest kuust vabatahtlikega koostööst jäi liialt väheseks, sarnase programmi aktiivse tegevuse periood peaks kestma kauem, näiteks 4 või 6 kuud. Pikem periood aidanuks programmi eesmärkide saavutamisele oluliselt lähemale, näiteks:
 - vabaühendustel saavutada oskused, teadmised ja tööruutiiin professionaalidest vabatahtlike kaasamisel, mis kasvatavad ühenduse tegutsemissootlikkust.
 - ettevõtetes ja asutustes teadvustada vabatahtliku tegevuse temaatikat ja oma töötajate vabatahtliku tegevuse soodustamise programmide arendamist.
 - vabatahtlikel ja ühendustel leida paindlikumalt ja isiklikele muudele tegevustele vastavalt parim aeg, millal koostööd alustada ja vastastikuseid ülesandeid täita.
10. Osalejad andsid positiivset tagasisidet programmi koordineerijale, kes suhtles nii ühenduste kui ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikutega ja oli hoidis tegevuste edenemisel silma peal. Osalejad leidsid, et pikemate programmide puhul on soovitatav kokku leppida teatud vahetähtajad. Kas ühendustel ja vabatahtlikel omavahel ning teavitada neist ka koordineerijat, või kõigile programmis osalejatele ühiselt, näiteks poole aja möödudes. See aitab distsiplineerida kokkulepituid ülesandeid täitma ja ühendustel ning vabatahtlikel suhtlust üleval hoidma.
11. Aasta lõpp on probleemne aeg nii ühendustele, ettevõtetele kui ministeeriumidele. Kui programm toimiks uuesti, siis võiks selle ametlik algus on soovitatav ajastada aasta algusega ning lõpp planeerida kas suve algusesse või sügiseks.

Programmi ülesehitus

12. Üldine soovitus on programmi raames pakkuda vabaühendustele praktilist eesmärkide püstitamise ja strateegilise juhtimise koolitust või mentorlust, et nad oleksid konkreetsemad, julgemad ja enesekriitilisemad.
13. Ka tulevases programmis või projektis planeerida osalevatele ühendustele ja vabatahtlikele ühisüritusi. Koordineeritud üritused peavad olema hästi korraldatud, läbimõeldud eesmärgiga ja need peavad olema põhjendatud.

Programmi, projekti hindamine

14. Iga sarnane projekt või programm võiks pädida aruteluvormis tagasisideseminari/ -üritusega, mille eesmärk on kõigi osalenutega hinnata nii saadud kogemusi kui programmi. Seal osaleksid nii ministeeriumide ja ettevõtete vabatahtlikud kui ühendused kõik koos, et arutleda, mis meeldis mis mitte. Ühelt poolt on see vajalik ja kasulik osalenud ühendustele enda arengu analüüsimiseks, teiselt poolt aitab see nii osalejate kui programmi koordineerijatel kinnistada olulisemad õppetunnid, et olla järgmistes tegevustes veelgi edukam olla.
15. Sarnaste eesmärkidega programmi või projekti mõju hindamiseks on soovitatav võtta ühendust programmis osalenud ühenduste ja vabatahtlikega ca pool aastat peale programmi ametlikku lõppu. Käesolev hindamine toimus ajal, mil programmist oli möödas veidi üle ühe kuu. Kuna pilootprogramm ise kestis lühikest aega ja tegevused osaliselt veel käivad, siis ei ole tulemused täielikult avaldunud.

Pilootprogrammi jätkamine ja edasised tegevused

16. Enamusel pilootprogrammi koostööpaaridel tegevused veel käivad. Vabatahtlikud panustavad edasi vastavalt kokkulepetele kas kevadeni 2012 või aasta lõpuni. Sellega seoses oli nii ettevõtete, ministeeriumide kui vabaühenduste esindajate ja vabatahtlike seas arvajaid, et tuleb jätkata tegevuste ja koostöö tulemuste kohta info küsimist ja koostöö edenemist jälgida. Tehti ettepanek küsida tagasisidet uuesti 2012 aasta lõpus.
17. Leida võimalusi levitada pilootprogrammi kogemust ja edukaid vabatahtlikke. Siseministeeriumil või edasise programmi koordineerijal teha koostööd osalenud ettevõtetega nende kogemuse levitamiseks teistele ettevõtetele, näiteks vastutustundlike ettevõtete mõttekoja vahendusel ja nende üritustel. Võiks kirjutada artikleid sellest pilootprogrammist ja selle kogemustest – lihtsalt teadvustada, et selline koostöö toimus ja mida see osapooltele andis.
18. Pakkuda pilootprogrammis osalenud ettevõtete ja ministeeriumi teistele töötajatele (sh juhtkondadele, personali-, turundus- ja avalike suhete osakondadele) interaktiivset koolitust vabatahtliku tegevuse toetamise programmide ja vabatahtliku tegevuse võimalustest Eestis. Koolitustel osalejad hindasid neid üllatavalt arendavaks ja huvitavaks ning arvasid, et sarnane (võib-olla lühendatud) koolitus-seminar võiks aidata sillutada teed organisatsioonis vabatahtliku tegevuse toetamise poliitika väljatöötamiseks.
19. Just ettevõtetele ja avalikule sektorile suunatud vabatahtliku tegevuse programmi jätkamiseks võiks uurida võimalusi EL Struktuurivahendite uue perioodi fondidest. Näiteks Euroopa Komisjoni (EK) määrusega aastateks 2014 – 2020 kehtestatud programmi „Kodanike Euroopa“ raames kaasata ametnikke, et läbi sarnaselt korraldatud koostöö ühendustega arendada kodanikuühiskonna suutlikkust osaleda EL-i poliitiliste otsuste tegemise protsessis. Olemas on EK üldised ettekirjutused, kuid koostamata on Eesti siseriiklikud suunad ja tegevused selle programmi raames. Soovitav on võimaluse korral ühe meetme või tegevusena lisada ettevõtete ja ministeeriumide vabatahtliku tegevuse toetamine programmid-projektid.
20. Avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogramm oli kõigile osapooltele väga uudne lähenemine. Kuigi pilootprogrammil ei olnud ministeeriumisisesele vabatahtliku tegevuse toetamisele märkimisväärset mõju, siis on valitud suund professionaalide vabatahtliku tegevuse arendamiseks siiski oluline. Sarnase programmi väljatöötamisele on edaspidi soovitav kaasata ministeeriumide esindajaid – nii kantslereid ministeeriumide üldiste võimaluste ja raamide selgitamiseks kui personali- ja kommunikatsiooninimesi tegevuste koordineerimiseks ja toetamiseks. Programmi omanikutunne võib laiendada ministeeriumide huvi vabatahtliku tegevuse soodustamise vastu.
21. Avaliku sektori vabatahtliku tegevuse arendamisel on oluline anda ülesanne kas otsustusõigusega ametnikele (osakonna või talituse/büroo juhtidele) või luua teemaga tegelevatest inimestest osakondadeülene meeskond (personali-, juriidiline- ja avalike suhete osakonnad koos). Kuna ministeeriumides on ametikohad selges hierarhilises süsteemis, siis selliseid lähenemisi kasutades on tõenäolisem ka ministeeriumides vabatahtliku tegevuse toetamise ja soodustamise algatusi käivitada.

Programmi fookus

22. Pilootprogrammil oli mitmeid eesmärke. Muutuste teooriat järgides aga vastab igale seatud eesmärgile ehk soovitud muutusele mingi tegevus või meede, mis kõige paremini sobib selle muutuse esile toomiseks. Majandusteadustes ja klassikalistest hindamisteooriates nimetatakse seda ka programmi sekkumisloogikaks. Nii võib öelda, et juba eelduste kohaselt ei saanud

pilootprogramm saavutada kõiki seatud sihte. Tulevikus on soovitatav seada programmile konkreetne fookus ja sõnastada ka eesmärgid selle järgi konkreetsemalt.

23. Pilootprogrammi hindamine näitab, et sarnane (aga pikemaajalisem) oma ala professionaale vabatahtlikku tegevusse vahendav programm sobib kõige paremini ühendustes vabatahtlike kaasamise oskuste ja suutlikkuse suurendamiseks. Potentsiaali on aga ka fokuseeritult läbi ettevõtete ja avaliku sektori asutuste vabatahtliku tegevuse toetamisel töökohal. Seda peamiselt seoses töötajate arendamise ja motiveerimise eesmärgiga, kuid ka seoses vastutustundliku ettevõtluse edendamiseks.
24. Pilootprogramm tõi esile, et tunduvalt rohkem tuleb panustada vabaühenduste suutlikkusse vabatahtlikke vastu võtta. Täna ei ole aga sarnast programmi, mis fokuseeritult arendaks osalevate ühenduste oskusi ja suutlikkust värvata ning juhtida vabatahtlikke. Äri- ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogrammis osalenud ühendustel oli küll varasemaid kogemusi vabatahtlike värbamisega, kuid enamuses vabatahtlike juhtimise küsimustes oldi algsjärkus. Pilootprogramm avaldas vabatahtlike kaasamise oskustele küll tagasihoidlikku mõju. Ühenduste hinnangul oli lähenemine õige, kuid kahest kuust aasta kiireimal tööperioodil ei piisanud.
25. Aruteludest selgus, et vabatahtlikke ei osata otsida ning Vabatahtlike Värvavast (www.vabatahtlikud.ee) ei ole palju kasu olnud, kuna selle kasutajaskond on väga piiratud. Juhul kui sarnast koordineeritud programmi edaspidi ei toimu, on soovitatav minimaalselt välja töötada personaalne teenus ühendustele vabatahtlike leidmiseks. Teenuse osutajal peaks olema suutlikkus suhelda ettevõtete ja ministriumidega, et leida ühenduse vajadustele sobiv vabatahtlik – sisuliselt sama mudel, mida kasutavad töötajate värbamise ettevõtted, kuid värvatakse professionaalidest vabatahtlikke. Problemaatiline seejuures on aga teenuse tasu: ettevõtete ja ministriumide kontaktisikud leidsid, et selline teenus oleks vajalik, kuid teadlikkus on täna veel liialt madal ja tasulisele teenusele nõudlust veel ei oleks. Soovitatav on alustada teenuse arendamist rahastajate toel ja teha väga aktiivset teadvustamise- ning müügitööd.
26. Ettevõtetes vabatahtliku tegevuse teotamise edendamiseks võiks erinevatele ettevõtetele anda võimaluse liituda veel 1-2 sarnase algatusega ehk keskselt koordineeritud ja riigi poolt toetatud tegevustega. Vaja on teha aga palju rohkem turundust ja kommunikatsioonitööd ettevõtetele. Sõnumid peaksid jõudma ka tippjuhtideni, et töötajate arendamise võimalust vabatahtliku tegevuse läbi teadvustatakse. Kui sarnaseid algatusi tuleviks taas ellu viia, siis ettevõtetele peaks olema:
 - Programmi ja tegevuste visioon selgelt sõnastatud (miks tehakse, miks just ettevõtetega koos).
 - Aegselt teavitatud, et osalevate ettevõtete valik oleks suurem. Selgemalt sõnastatud kasu ja motivatsiooni sõnum ettevõtetele.
 - Planeeritud piisava ajavaruga planeerimise etapp.

4. Kokkuvõte

Osalejatel ei olnud pilootprogrammis osalemise nõusolekut andes väga selgeid ootusi ja lootusi, mida sellega saavutada tahetakse. Loodeti huvitavat ja uut kogemust ning praktiliste kasude saamise osas oli äraootav hoiak. Positiivselt tervitati sellise võimaluse avanemist, enamus osalejaid jäid rahule ning soovitasid sarnases (küll edasiarendatud) programmis või projektis osalemist ka oma kolleegidele.

Üldine tagasiside pilootprogrammile on, et koordineerija ja kõik elluviidud tegevused olid head, kogemus oli pigem positiivne ja julgustav. Tugevuseks oli, et pilootprogrammi koordineerija tegi nii ühenduste, ettevõtete kui ministeeriumide seisukohalt ära vajaliku eeltöö, kaardistades osapoolte vajadused, huvid ja võimalused. Samuti peeti pilootprogrammi puhul oluliseks, et see algatus püüdis ettevõtteid ja ministeeriume kaasa tõmmata vabatahtliku tegevuse toetamise arendamisse ja tunnustamisse töökohal. Vabatahtlikud olid tänulikud sellise väljastpoolt organiseeritud ja koordineeritud vabatahtliku töö võimaluse eest. Ettevõtete ja ministeeriumide kontaktisikud pidasid programmi üheks olulisemaks tugevuseks sündmusi: ühine ava- ja tutvumisüritus, koolitused vabatahtlikust tegevusest ja selle võimaldamisest töökohal, osapoolte tunnustamine Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta pidulikul lõpuüritusel. Kõik osapooled jäid rahule programmi koordineerija tööga: info liikus, küsimustele ja muredele reageerimine oli operatiivne, üritused olid hästi korraldatud, tunnetati toetuse olemasolu.

Probleemiks pilootprogrammis korralduses oli aga see, et programmi algus venis ja tegevused hakkasid realselt toimuma liiga hilja. Ühenduste ja vabatahtlike kontakt, aktiivse koostöö aeg jäi liialt lühikeseks – pilootprogrammi perioodil jõudis viis ühendust kümnest mingi käegakatsutava tulemuseni, vaid üks sai kõik plaanitu valmis. Selle aja jooksul jõuti peamiselt täpsustada ühenduste vajadusi ja vahetada ideid, kuidas edasi minna. Nii on vabatahtlike peamine tagasiside vabaühendustele, et edaspidi tuleks strateegilisemalt ja konkreetsemalt läbi mõelda, kuidas võimalikult tõhusalt professionaalset vabatahtliku oskusi ja teadmisi rakendada. Lühikesest kontakti tõttu ei saanud vabatahtlikud oma oskustega panustada nii palju kui soovisid. Kesiseks jäi pilootprogrammi ja organisatsioonide koostöö kajastamine meedias, ei suudetud tõstatada laiemat diskussiooni professionaalide vabatahtliku tegevuse soodustamise võimalustest.

Pilootprogramm oli peamiselt suunatud vabaühendustele, et ettevõtetest ja ministeeriumidest saadatud professionaalidega vabatahtlikega koostöös kasvaks ühenduste tegutsemisvõimekus ja areneksid vabatahtlike juhtimise oskused. Osalejate arvamused jagunesid pooleks selles osas, kuivõrd pilootprogramm neid eesmärke täita suutis. Ühelt poolt oli ühenduste tagasiside vabatahtlikele positiivne, väärtustatakse toimunud arutelusid ja teistsugusest töökeskkonnast pärit inimestega koost töötamise võimalust, mis avardas ühenduste esindajate vaateid nii ühenduse juhtimisele kui tema valdkonnale. Teisalt ei jõudunud enamus praktiliste asjadega valmis, mis oleks märgatavam areng (näiteks arengukava või kommunikatsiooniplaan või ennetustegevuste plaan). Pooltes ühendustes pilootprogrammis alustatud tegevused veel kestavad ja koostöö partnerorganisatsiooni või otse vabatahtlikega jätkub.

Pilootprogrammi kasu ja mõju ei ulatanud palju kaugemale vahetult pilootprogrammis osalenud inimestest. Ühendustes toimuvad muutused ja arengud tegutsemisvõimekuse suurenemise suunas jõuti programmi raames vaid käima lükata. Pilootprogrammis sai kinnitust juba varasem teadmine, et kodanikuühendustel on vaja järeleaitamist organisatsiooni juhtimise ja üldise strateegilise mõtlemise osas. Koostöö vabatahtlikega võimaldas ühendustel selles osas areneda, kuid selle eesmärgiga on olemas vabaühendustele suunatud mentoriprogrammid (EASi poolt koordineeritav

mentoriprogramm, Eesti Energia noorteprogramm ENTRUM, Heateo SA tegevus jpm.). Täna ei ole aga sarnast programmi, mis fokuseeritult arendaks osalevate ühenduste oskusi ja suutlikkust värvata ning juhtida (professionaalidest) vabatahtlikke. Äri- ja avaliku sektori vabatahtliku tegevuse pilootprogrammis osalenud ühendustel oli küll varasemaid kogemusi vabatahtlike värbamisega, kuid enamuses vabatahtlike juhtimise küsimustes oldi algusjärgus.

Kõik ühendused leidsid, et pilootprogrammis osalemine kiirendas nende oluliste arenguvajaduste lahendamist – vabatahtlike abil ette võetud ülesannete ja tegevusteni oleks jõutud kauges tulevikus ja see oleks läinud kallimaks. Kuigi vabatahtlike kaasamise ja juhtimise oskustele oli programmi mõju tagasihoidlik (peamiselt kuna kontakt oli niivõrd lühike), siis võib välja tuua olulise tulemusena: kogemus andis ühendustele julgust edaspidi professionaale vabatahtlikena kaasata ehk sobivaid inimesi otsida ka ettevõtetest ja ministriumidest ning teha otse ettepanekuid ekspertidele koostööks vabatahtlikkuse alusel.

Pilootprogrammi **kasu osalenud viiele ettevõttele ja viiele ministriumile jäi minimaalseks**. Pilootprogrammi kogemused ja õppetunnid jäid pigem inimestekeskseks, ettevõtted/ministriumid said vaid kaudset kasu läbi oma töötajate enesearengu. Ei ole selgust ega kindlust, kas ettevõtetes plaanitakse vabatahtliku tegevuse toetamise strateegiliselt arendama hakata. Kui see edaspidi konkreetseks eesmärgiks võtta, siis tuleb sarnaseid programme edasiarendatud kujul veel ellu viia ja rohkem ettevõtteid/asutusi kaasata. Hindamisel selgus, et äri- ja avalikus sektoris on vabatahtliku tegevuse toetamise võimalused erinevad. Ministriumides vabatahtliku tegevuse arendamise ja soodustamise võimalusi tuleks põhjalikumalt uurida ja ametnikel omavahel läbi rääkida, et leida sobivaim lähenemine sellisele tegevusele.

Vabatahtlikud olid valmis panustama rohkem oma teadmiste ja kogemustega, kuid selleni jõudsid vähesed. Sellest hoolimata võib veidi üle poolte vabatahtlike puhul öelda, et programmis osalemine tõi kaasa positiivsed arengud nende teadmistes, oskustes või vabatahtlikus tegevuses osalemise motivatsioonis.

Osalejad esitasid hindamise käigus hea meelega **soovitusi**, kuidas edasi minna. Soovituste kokkuvõttena võib välja tuua põhiküsimused, millele edaspidi rohkem tähelepanu pöörata. Oluline on põhjalikult kaaluda, kuidas on kõige parem leida ja valida programmi sobivad vabaühendused ning nad ette valmistada professionaalidest vabatahtlike kaasamiseks. Samuti on küsimus, kuidas kaasata rohkem ettevõtteid ja ministriume ja sealseid töötajaid vabatahtlikeks. Tähelepanu vajab ka programmi (või projekti) disain osapoolte vaatevinklist: nii ühenduse ja vabatahtlike koostöö kestvuse raamid, alguse ja lõpu ajastatus, ühiste ürituste korraldus ja eesmärgid, tulemuste hindamine. Käesoleva pilootprogrammi hindamise käigus tekkis ka ideid erinevate võimalike jätkutegevuste osas ja selle teema strateegilise arendamise võimalike fookuste osas.

Kokkuvõtteks võib öelda, et pilootprogramm oli kasulik osapooltele ja õppetunnina ka Siseministriumile. Nii ühendused kui ettevõtted ja ministriumid tõdesid, et ilma pilootprogrammiga ei oleks jõutud sarnase koostööni ning spetsialistide vabatahtliku tööga panustamiseni. Osalejad avaldasid lootust, et selle pilootprogrammiga alustatud tegevus oma ala spetsialistide kaasamiseks vabatahtlikku tegevusse ja ühenduste ettevõtete/ministriumide koostöö soodustamiseks jätkub.